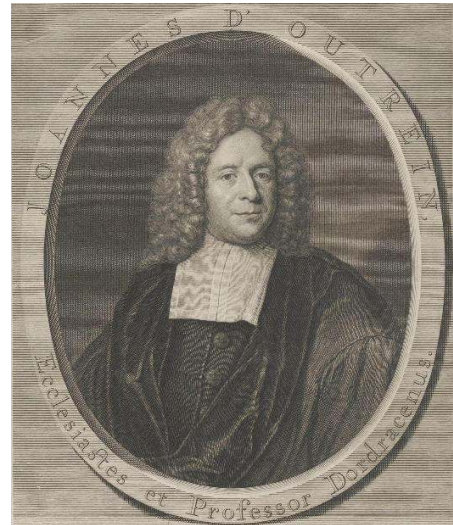

Johannes d' Outrein

Geboren: 19-10-1662

Overleden: 24-02-1722

Predikant te: 1685-1687: Oostzaan
1687-1691: Franeker
1691-1703: Arnhem
1703-1708: Dordrecht
(hoogleraar)
1708-1722: Amsterdam

- Geschriften:**
1. Afscheids-reeden gedaan tot de Gemeente van Arnhem (2 Thess.2:15v)
  2. Het Alphabeth der Godtsaligheid (Ps. 119)
  3. De Balsem in Gilead (Jer. 8:22)
  4. Bybelsche Keur-stoffen..
  5. De Chr. Godeleerdheid van Adam en Mozes
  6. De droefheid die naar God is..
  7. Eben-Haëzer Ofte de Gedenksteen der Hulp van Jehovah. Over 1 Sam.VII.12
  8. Eerste beginselen der goddelyke Waarheden voor de Kinderen
  9. Eerste en laatste Redenen tot de Gemeente van Oostsanen.. én Ps. 126
  10. Den Engel van Jehovah (over Ex. 23:20v). Benevens het Heyl des Heeren (over Ps. 60:11-14), Ende Nederlands verwagtinge van de HEERE (Ps. 138:8)
  11. De Gelykenissen van de Verloren Zoon en onregtveerdigen Rentmeester
  12. Gods betuiging tegen Israël (Ps. 80:14-17), Op onse Tyden enz. gepast, én Het reukwerk van de gebeden der heiligen (Ps.141:2)
  13. Gods tabernakel onder de Menschen ende de heerlykheid des Soons Gods
  14. Godvrugtige Ziels-betragting voor, onder en na het houden van het H. Nachmaal (uit de 23ste Psalm)
  15. Het Gouden Kleinoot van de Leere der Waarheit (H.C.)
  16. Het groote Goed van Gods uitverkoornen, Ende Gods wonderbaare goedertierenheid omtrent Nederland (in 1702, Ps. 31:20v)
  17. De groote Nuttigheid der Catechisatie (over 2 Tim. 3:15)
  18. Den Honig-Raat der Verdrukkingen, Ofte een bondelken van Leerredenen (over Rom. 5:3-5; Ps. 39:10 en 94:19)

19. Inleiding tot het Hoogelied.. én Aangangsel Bevattende het Lied van Moses
20. Jesus Christus de Hoogepriester nasar de wyze van Melchizedek
21. De Kerk in rouw
22. Korte Schets der Godlyke Waarheden
23. De Kragt der Godsaligheid
24. Lijktroost voor Kornelis Kien, over de drouwe dood van sijn huisvrouw Anna Zomer
25. Lyste van Alle de Geschriften, uitgegeven door den Heere Johannes `d Outrein
26. Na-berichte op zynen Brief aan een Vriend nopens de Samenspraken van Mr. Joncourt
27. Nederlands Dank-altaar (Ps. 66:8-20)
28. Het nieuwe Jerusalem gebouwd o.f. fundament der Apostelen
29. Noodige aanmerkingen op een boeksken, uitgegeven door de sogenaamde Hebreëen, met een voorreden tegen F. v. Leenhof, getit. De eenige Geref. Waarheid of chr. Kinderleer
30. De opening Van den Veld-tocht, des Jaars MDCCVI. en VIII. Door twee Boet-Predikatien over Joël II:12-18
31. Paulus.. zegenwensch aan de Hebreëen; ende Salomoms Bedkamer bewaakt door Helden
32. Proef-stukken van Heilige Sinne-beelden
33. De Prophetische Godgeleerdheid, én Mengelstoffen
34. De Redenen van Vreese en Hope in desen tegenwoordigen Oorlog (over 2 Kor. 1:10)
35. Redenvoering van de Nazireers
36. Salomoms Wyngaard Gegeven aan de Hoeders (Hoogl. 8:11v)
37. De Sendbrief.. a.d. Kolossensen, ende den CVIIIIden Psalm ontledet
38. De Sendbrief a.d. Hebreen
39. Het Slot van Deborahs Triomflied (Richt. 5:31)
40. De Stemme Gods, roepende Nederlands Volk tot Boete en Bekeeringe, én Vervolg (over Jer. 2:2 en 12v; 11:19v; Spr. 29:1)
41. De Tabernakel van Moses, In synen Oorsprong,.. Gestalte, Vaten, Cieraad..
42. Tranen over den dood van Bern. Somer
43. Tweeden Eben-Haëzer Ofte Gedenk-steen der Hulpe v. Jehovah (Deut. 33:26), én Waarschuwing tegen alle onmatige en sondige blijdschap (Hos. 9:1)
44. De vertroosting en Hope der Kerk
45. Vreugdengalm uitgeschatert op de.. inhuldiging van C. Vistringa tot Hoogleraar.. van Franeker
46. De waare oorsaken Van de Rampspoeden des Jaars MDCCVII. Ende het sekerste Middel t.e. gewenschten Vreede (Dank-, Vast-, en Biddings reden)
47. Wegwyser door de heerlykheid Roosendaal.. m.e. geestel. en zedelyk ooge beschouwt (op rijm)

48. De Wonder-daaden des Allerhoogsten in desen Oorlog.. (Ps. 76:1-7 en 8:13)
49. Zege-zang over het Huwelyk van de Eerw. Heer Francois v. Bochoven en de deugdrijke Jongvrouw Hendrina Christina de Lantman
50. De Ziels-ópheffing van een Godvrugtig Bidder en Danksegger (Ps. 25, Ps. 116 enz.)

Levensbeschrijving

d' Outrein werd te Middelburg geboren op 19 oktober 1662 uit het huwelijk van Cornelis d' Outrein en Catharina Somer; hij overleed op 24 februari 1722 als predikant van Amsterdam. Glasius schrijft vrij uitvoerig over z'n vooropleiding. Nog maar 10 jaar oud, verloor d' Outrein reeds zijn vader. Op aanraden van Ds. Bern. Somer bezoekt hij, nog zeer jeugdig, de Franeker hogeschool.

In 1683 proponent geworden, bleek hij nog te jong voor het predikambt. Op 25 februari 1685 (volgens Knappert) wordt hij bevestigd te Oostzaan. Daar schrijft hij zijn bekende *Korte Schets der Godlyke waarheden* (1687), welk werk meer dan 20 keer herdrukt is, en vertaald in het Duits, ook daar een succes bleek; in 1711 kwam er de 6e druk van uit. Trouwens, het werd in nog tal van andere talen overgezet.

Eind 1687 deed d' Outrein intrede te Franeker. Hij was er al gauw 'op-ziener der academische boeken' (Glasius, p. 48). Na 3 jaar vertrekt hij dan naar Arnhem. De intrede vond plaats op 19 april 1691. Bijna 12 jaar zal hij er blijven. 'Ds. d' Outrein ging met Willem III op de hertenjacht en bezong zijn veldtochten in vele Eben Haëzers en Dank-Altaren' schrijft Dr. Evenhuis van die tijd (dl. 4, p. 292). Tot de vele predikanten die tevens de dichtkunst beoefenden, behoorde ook Ds. d' Outrein. Hij had in 1681 al laten verschijnen: *Vreugdengalm uitgeschatert op de blijde inhuldiging van C. Vitringa tot Hoogleraar... van Franeker*. In 1684 dichtte hij *Tranen over den dood van Bernard Somer*. Voorts dichtte hij 'Zegezangen' bij het huwelijk van vrienden of collegae. Als student zette hij reeds heel de H. Catechismus op rijm (Eigenhuis, dl. 4, p. 90); hetzelfde geldt van het Hooglied (ib., p. 107).

In dit verband noem ik tenslotte nog *Wegwijser door de heerlykheid Roosendaal... met een geestelyk en zedelyk ooge beschouwt*, dat te Amsterdam in 1700 het licht zag, en in 1713 én 1718 herdrukt werd. Over dit rijmwerk lezen we bij Dr. Evenhuis: 'Hij leidt ons eerst door de heide die Roosendaal omringt, zoals ook God zijn keurling eerst door de woestijn voert. Bij de luthof aangekomen wandelen wij met hem door een laan van eiken, waarbij hij ons vermaant eikenbomen vol kracht en standvastigheid te zijn', enz. (ib., p. 103).

Hieruit blijkt dat d' Outrein een liefhebber der allegorese geweest is. Hij kon zo niet alleen de 'natuur', maar ook grote delen der Schrift vergeestelijken. d' Outrein behoorde nl. tot de zgn. 'ernstige' Coccejanen, evenals Vitringa en Sal. van Til. Wel te onderscheiden dus van de zgn. 'groene' Coccejanen, dat waren de volgelingen van Ds. Henr. Groenewegen. 'Coccejanen', groen èn ernstig, waren allen weer volgelingen van prof. Johannes Coccejus te Leiden, met zijn bijzondere Schriftuitleg. Daarin werd hij onder meer bestreden door prof. Voetius en Ds. Henr. Brinck, beiden te Utrecht. De tweede helft der 17e eeuw staat daarom in het teken van een geweldige twist, tot op de kansels toe, maar vooral in geschrifte, tussen de Voetianen en Coccejanen. Temeer, omdat bij de Coccejanen

soms ook beïnvloeding, of wilt ge, besmetting door het Cartesianisme, dat is de wijsbegeerte van de Franse wijsgeer René Descartes, te bespeuren viel. Dat laatste viel zelfs op te merken bij d' Outrein. Tegen het eind der 17e eeuw verminderde weliswaar de gememoreerde strijd, met name tussen de Voetianen en 'ernstige' Coccejanen. Maar hoewel Ds. Jacobus Fruytier dan een d' Outrein bijstaat in diens bestrijding van een zekere De Joncourt, moet hij laatstgenoemde eerlijkheidshalve toch gelijk geven, wanneer deze bepaalde sporen van cartesianisme constateerde in d' Outreins zo vaak herdrukte catechisatieboekje *Eerste beginselen der Goddelyke waarheden voor de Kinderen* uit 1696. De Joncourt citeerde daaruit letterlijk, dat het wezen van het lichaam uitgestrektheid is, en het wezen van de ziel denken (Evenhuis, dl. 4, p. 84v.).

In 1689 was Ds. d' Outrein te Franeker gehuwd met Geertruid Sluiter uit Wezel (Glasius, p. 48). Van haar schrijft Dr. Evenhuis, dat zij behoorde tot de 'geleerde predikantsvrouwen' (dl. 4, p. 71), omdat zij de vele boeken van haar man aanvulde met stichtelijke overdenkingen, als 'Van 't geestelijk huwelijk en het lijden Jesu Christi', en 'Van 't geestelijke leven der ziele'!

In 1702 ontving hij op een en dezelfde dag twee beroepen, resp. naar Haarlem en Dordrecht. Het laatste nam hij aan. Op 4 februari 1703 werd hij daar als predikant bevestigd. En drie maanden later volgde zijn benoeming tot professor aan de 'Illustere School', nl. in de wijsbegeerte en 'gewijde oudheidkunde' (Glasius, p. 48), d.w.z. in de 'archeologie' (V.d. Linde, dl. 5, p. 347).

In Dordrecht bleef hij niet zó lang. Op 21 december 1708 deed hij intrede te Amsterdam. Ook Rotterdam had hem graag gehad. Er bestond tussen die steden een zekere wedijver, maar 'Amsterdam trok gewoonlijk aan het langste eind' (Evenhuis, dl. 4, p. 75). De intrepreek van d' Outrein uit Hooglied 3:7 en 8 geldt veelal als hét 'voorbeeld' van de prediking van de ernstige Coccejanen.

We lezen erover bij Evenhuis (dl. 3, p. 139): 'Het thema van de preek luidde: Salomons bedkamer bewaakt door 60 helden'. De bedstede van Salomo is de Kerk van het Nieuwe Testament, waar Jezus Christus, de hemelse bruidegom, verkeert met zijn aardse bruid, de gemeente. De 60 helden zijn ten 1e. de chr. overheden, die de kerk bewaken en beschermen, ten 2e. de opzieners der gemeente... maar dan toch ook de 'geoeffende' christenen... Zij worden helden Israëls genoemd, omdat zij navolgers van Jacob zijn, die zich vorstelijk jegens God en de mensen gedroeg ... Hun zwaard slaat op het zwaard des Geestes, en zij hebben het aan de heup, d.w.z. zij hebben het altijd bij de hand', enz.

De kanttekenaars verklaren het 'bed' als wel te slaan op Christus' Kerk, maar die 'helden' achten zij de 'engelen' Gods te zijn (vgl. Ps. 91). En dat geeft wel een wat ander reliëf aan deze tekst.

Dr. Hartog (p. 121 v.) merkt in dit verband op: 'Wij stemmen toe dat hij (d' Outrein nl.) als asceticus een hoogen rang bekleedt, omdat hij ... de leer der beoefening tot de gemeente bragt. Maar zijne practische behandeling van de H. Schrift... is niet gelukkig... Zijne leerredenen zijn vol van profetisch-emblematische verklaringen en 'soete spelingen', als men het noemde'. Van de Amsterdamse intrepreek schrijft hij: 'Ik zie niet in dat dit iets beters is dan de vergeestelijking van Helle(!)broek en van de mystieke Voetianen'.

Nu moeten we ons van het oordeel van Dr. Hartog, die zelf doopsgezind was, niet al te veel aantrekken, maar in dit geval heeft hij wel een tikje gelijk. Ik merkte, dat ook Dr. Evenhuis niet veel moest hebben van d' Outreins prediking en geschriften. Daartoe citeert hij zelfs een anoniem uitgegeven boekje: 'Brief tegen de langwijligheid van het preken', waarin de naam van d' Outrein voorkomt. 'De preken zijn zo vervelend, zegt de briefschrijver, dat men na een paar

zinnen al aan andere dingen gaat denken of in slaap valt. Geen zes mensen in een volle kerk luisteren tot het einde en als het amen klinkt gaat er een zucht van verlichting op' (dl. 4, p. 85). Je begrijpt alleen niet, hoe die kerk dan steeds zo vol zat. Want d' Outrein had over te weinig hoorders geen klagen. Ook zijn werken - ik telde er ongeveer 50 stuks - vonden veel aftrek.

Vooraf *Het Gouden Kleinoot van de Leere der Waarheid* (1719), zijn catechismusverklaring, vond veel lezers. In 1770 verscheen er de 9^e druk van. Hij kan dus niet wedijveren met die van Johannes van der Kemp b.v., maar 9 drukken is niet weinig. Andere, gaarne gelezen werken van hem waren: *De Redenen van Vreese en Hope in desen ... oorlog* (1702), *Den Honig-raat der Verdrukkingen*, een bundel leerredenen uit 1697; en *De Ziels-opheffing van een Godvrugtig Bidder en Danker*, Dordr. zj.; 1714 2e dr., en 1747 3e dr.

Het spreekt haast vanzelf dat van Oostzaan af, al z'n Intree- en afscheidspreken in druk verschenen. Voorts gaf hij verklaringen op hele Bijbelboeken, zoals *De Sendbrief... aan de Kolossensen, ende den CVIII-den Psalm ontledet* (1694), id. aan de Hebreeën, in 4 dl. (Am. 1711-'14), of van bepaalde Schriftgedeelten zoals *De Gelykenissen van den Verloren Zoon en onregtveerdigen Rentmeester* (1692), en *Het Alphabeth der Godtsaligheid* (over Ps. 119), in 1701. Volgens Dr. Hartog doen *Den Honingraat en De Balsem Gilead's voor de breuken van de dochter Sions* (1712, herdr. in 1769) 'aan Teellinck denken' (p. 122).

Hij polemiseerde, behalve met De Joncourt, ook met Ds. Fr. van Leenhof en de sekte der Hebreeën (*Noodige aanmerkingen*, 1704), en met Henr. Hulsius over de figuur van Melchizédek (1713).

Betrekkelijk jong, nog geen 60 jaar oud, overleed Dr. Johannes d' Outrein na een druk, arbeidzaam leven op 24 februari 1722 'zacht en kalm'.

Bronnen

1. Naamlijst der predikanten, sedert de Hervorming tot nu toe, in de Hervormde Gemeenten van Friesland, ds. T.A. Romeijn.
2. Het blijvende Woord, deel 1, Gereformeerde Bijbelstichting, Leerdam.
3. Schatkamer van de Gereformeerde Theologie in Nederland, ds. J. van der Haar.